

Ἡ δυαδική γνωσιολογία τοῦ Παρμενίδου

Κωνσταντίνου Δεσποτόπουλου*

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 9ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1989

Σύγχρονος τοῦ Ἐφεσίου Ἡρακλείτου, ἀλλά καὶ τοῦ Ἀθηναίου Αἰσχύλου, ὁ Ἐλεάτης Παρμενίδης¹, χαρακτηρισμένος ἀπὸ τὸν Πλάτωνα ὡς «αἰδοῖός τε... δεινός τε» (Θεαίτητος 183e), ἀναγνωρίζεται καὶ σήμερα ὡς πρωτουργὸς στὴ θεμελίωση τῆς Μεταφυσικῆς², μὲ τὸ περίφημο ποίημά του *Περὶ Φύσεως*.

Ἡ φιλοσοφικὴ αὐτὴ ἐποποιία, ἔξοχο δείγμα τῆς πνευματικῆς μεγαλουργίας τοῦ Δυτικοῦ Ἑλληνισμοῦ, περιέχει καὶ στίχους δυσερμήνευτους. Κατ' ἐξοχὴν δυσερμήνευτοι εἶναι οἱ στίχοι: «ἀλλ' ἔμπης καὶ ταῦτα μαθήσεται, ὡς τὰ δοκοῦντα χρὴν δοκίμως εἶναι διὰ παντὸς πάντα περῶντα» (1.31-32).

Ὁ Remi Brague, στὸ δημοσιευμένο προπέρεισιν μελέτημά του «La vraie-semblance du faux: Parmenide fr. 1, 31-32»³, γράφει τὰ ἑξῆς: Ἔως τὸ 1970 περίπου «...οἱ ἐρμηνεῖες τῶν δύο αὐτῶν στίχων οἱ πιὸ διαφορετικὲς φαίνονταν νὰ εἶναι παραδέξιμες, τουλάχιστον κατ' ἀρχήν. Αὐτό, νομίζομε, δὲν ἰσχύει πιά. Τὰ ἐπιχειρήματα ἤλθαν, μᾶς φαίνεται, καὶ ἀκύρωσαν τὰ μὲν τὰ δέ, ὥστε νὰ ἀποκλείονται ὅλες οἱ δυνατότητες ἐρμηνείας»⁴.

Ἐπισημὰ τὴν ἀρνητικὴ αὐτὴ ἀξιολόγηση τῶν διάφορων προγενέστερων ἐρμηνειῶν τῶν δύο αὐτῶν παρμενίδειων στίχων, γιὰ νὰ δικαιολογήσω τὴ σημερινὴ ἀνακοίνωσή. Μὲ αὐτὴν προτείνω ἐρμηνεία τῶν δύο αὐτῶν σπουδαίων στίχων, μὴ ἀκυρώσιμη, ἐλπίζω, ἀπὸ τὰ ἔως τώρα προβλημένα ἐπιχειρήματα ὑπὲρ αὐτῆς ἢ ἐκείνης τῆς ἐρμηνείας τους.

Οἱ στίχοι αὐτοί, καταληκτικοὶ τοῦ «Προοιμίου» τοῦ παρμενίδειου ποιήματος, ἀκολουθοῦν ὡς συμπλήρωμα τοὺς ἀμέσως προηγούμενους: «χρεὼ δὲ σὲ πάντα πυθέσθαι ἡμὲν Ἀληθείης εὐκυκλέος ἀτρεμεῖς ἦτορ ἢ δὲ βροτῶν δόξας, ταῖς οὐκ ἔνι πίστις ἀληθῆς» (1.28-30).

Χαρακτηριστικὸ εἶναι ὅτι οἱ ἀμέσως προηγούμενοι στίχοι αὐτοὶ ἔχουν ὡς ἐκφραστικὴ βάση τὴ λέξη «πυθέσθαι», ἐνῶ οἱ ἀμέσως ἐπόμενοι τους δύο καταληκτικοὶ στίχοι τοῦ Προοιμίου, ἔχουν στὴν ἀντίστοιχη ἐκφραστικὴ λειτουργία τὴ λέξη «μαθήσεται». Καί, νομίζω, «πυθέσθαι» σημαίνει, στὴν προκειμένη χρῆση

* KONSTANTINOS DESPOTOPOULOS, *La gnoseologie dualiste de Parmenide*

του: νὰ πληροφορηθεῖς, νὰ διδαχθεῖς· ἐνῶ «μαθήσεαι» ἀκριβέστερα σημαίνει: θὰ μάθεις καὶ μὲ ἰδική σου προσπάθεια, θὰ ἀποκτήσεις ἐπίγνωση.

Πρέπει, λοιπόν, νὰ διδαχθεῖ ὁ ὑπὸ διάπλαση φιλόσοφος: πρῶτον «Ἀληθείης εὐκυκλέος ἀτρεμές ἦτορ» καὶ δεύτερον «βροτῶν δόξας, ταῖς οὐκ ἐνὶ πίστις ἀληθείης»· ἐνῶ ἐξ ἄλλου καὶ θὰ ἀποκτήσει ὁ ἴδιος ἐπίγνωση «ὡς τὰ δοκοῦντα /χρῆν δοκίμως εἶναι διὰ παντὸς πάντα περῶντα».

Ἡ ἐξαγγελία ὅμως καὶ τοῦ «χρεῶν δὲ σὲ πάντα πυθέσθαι» καὶ τοῦ «ἄλλ' ἔμπης καὶ ταῦτα μαθήσεαι» ἐμφανίζεται νὰ ἔχει πηγὴ ὑπερβατικὴ.

Ὁ ὑπὸ διάπλαση φιλόσοφος ἀφηγεῖται ὁ ἴδιος συναρπαστικὴ ἀρματοδρομία του πρὸς κάποιο τόπο ἐπέκεινα τοῦ συνηθισμένου γιὰ τοὺς ἀνθρώπους (1.11,27), διεξαγμένη ἀπὸ δυνάμεις οἰονεὶ θεϊκὲς (1.4, 5, 9)· καὶ παρουσιάζει, ὕστερ' ἀπὸ τὸν αἴσιο τερματισμό της, νὰ ἐξαγγέλλεται ἀπὸ στόμα θεᾶς ἢ ἐπικείμενη διδαχὴ του καὶ μάθησή του (1.27-32), ἀλλὰ ἐπίσης ἀπὸ τὸ ἴδιο αὐτὸ θεᾶς στόμα νὰ ἐκπορεύεται ὁλόκληρο τὸ κύριο περιεχόμενο τοῦ Ποιήματος, δηλαδὴ καὶ ἡ ὄντολογία καὶ γνωσιολογία καὶ ἡ κοσμολογία, οἱ ἐκφρασμένες μὲ αὐτὸ — παρὰ τὴν αὐστηρὰ λογικὴ συγκρότηση τῆς ὄντολογίας καὶ γνωσιολογίας ἰδιαίτερα, καὶ παρὰ τὴν καταπίστευσή της μάλιστα πρὸς κριτικὴ στὸν λογικὸ στοχασμό, προπάντων ὡς πρὸς τὸ ἐλεγκτικὸ μέρος της («κρῖναι δὲ λόγῳ πολύδηριν ἔλεγχον/ἐξ ἐμέθεν ῥηθέντα», 7. 5-6).

Ἡ ὑποβλητικὴ αὐτὴ σὲ ὑπερβατικὴ πηγὴ ἀναγωγὴ τῆς δημιουργίας τοῦ ἱστορικὰ πρῶτου μὲ αὐστηρὰ λογικὴ συνοχὴ διαρθρωμένου συστήματος φιλοσοφίας ὑποσημαίνει, πιστεύω, αὐτεπίγνωση τοῦ λογικοῦ στοχασμοῦ, ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ ἐξηγήσει ὁ ἴδιος τὴ γένεση του⁵ καὶ νὰ θεμελιώσῃ τὸ θεμέλιο τοῦ κύρους του, ὥστε καὶ νὰ χρειάζεται ἀντίστοιχα ἢ προσφυγὴ σὲ μετα-λογικὸ πεδίο.

Βασικὴ σημασία ἔχουν οἱ στίχοι 29 καὶ 30 τοῦ Προοιμίου τοῦ Ποιήματος.

Ὁ στίχος 29 ἐξαγγέλλει γνώση ἀληθινὴ, καίρια καὶ ἀκατάλυτη καὶ ἀκέραιη. Ὑποδηλώνεται ἡ γνώση αὐτὴ ὡς ἀληθινὴ μὲ τὴ λέξη «Ἀληθείης», καίρια μὲ τὴν ἔκφραση «Ἀληθείης... ἦτορ», ἀκατάλυτη μὲ τὴν ἔκφραση «ἀτρεμές ἦτορ», ἀκέραιη μὲ τὴν ἔκφραση «Ἀληθείης εὐκυκλέ

ἐν ᾧ πεφρατισμένον ἔστιν/, εὐρήσεις τὸ νοεῖν» (8.35-36) καὶ ὅτι, ἐξ ἄλλου, τὸ ὄν χαρακτηρίζεται ὡς ἀναπόδραστα ὑπαρκτὸ — μὲ ἀδιανόητη ὀλωσδιόλου τὴν ἀνυπαρξία τοῦ — (8.8-9), καὶ ὡς «ἀγέννητον καὶ ἀνώλεθρον» (8.3), «ἀναρχον, ἄπαυστον» (8.27), «μῶνον, οὐλομελὲς τὲ καὶ ἔτρεμὲς καὶ ἀτέλεστον» (8.4, 38), «οὐκ ἐπίδευες» (8.33), «οὐδὲ διαιρετὸν» (8.22), «ὁμοῦ πᾶν» (8.5), «ἓν» (8.6), «συνεχὲς» (8.6), «ἔμπεδον» (8.29), «ἀκίνητον» (8.38), «μεσσόθεν ἰσοπαλὲς πάντη» (8.44), «πᾶν... ἄσυλον» (8.48).

Ὁ στίχος 30 προσθέτει δεύτερη, ἄλλης ποιότητας, γνώση: ἀποτελούμενη ἀπὸ «βροτῶν δόξας». Τὸ κῦρος τοὺς χαρακτηρίζεται ρητὰ μὲ τρόπο ὑποτιμητικό: «ταῖς οὐκ ἔνι πίστις ἀληθείας».

Ποιὰ εἶναι λοιπὸν ἡ δεύτερη αὐτὴ γνώση; Ἐνδεικτικὴ ἤδη εἶναι ἡ χρῆση πληθυντικοῦ στὴν ἔκφρασή της («δόξας»), ὅπως καὶ ἡ ὑποσέμανση τῆς συνυφασμένης μὲ αὐτὴν ὑποκειμενικότητας («βροτῶν»), σὲ ἀντίθεση πρὸς τὴ χρῆση τοῦ ἐνικοῦ, ἀλλὰ καὶ δίχως μνεῖα παρέμβλητων ὑποκειμένων, ὅταν ἐκφράσθηκε ἡ πρώτη γνώση («Ἀληθείης... ἦτορ»). Ἡ δεύτερη γνώση, ἄρα, ἐμφανίζεται ὡς διασπασμένη εἴτε διασπαστικὴ γνώση, ἀλλὰ καὶ συναρτημένη πρὸς τὴ γνωσιακὴ ἐπάρκεια τυχόν εἴτε ἀνεπάρκεια τῶν «βροτῶν». Εἶναι, δηλαδή, ἡ συνηθισμένη, ὄχι φιλοσοφικὰ ἔγκυρη γνώση μὲ τίς ποικίλες τάσεις της. Αὐτὴν κατέχουν οἱ ἀπλοὶ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐκπρόσωποι τῶν ἕως τότε κοσμολογιῶν, οἱ λεγόμενοι «φυσιολόγοι», ἢ καὶ οἱ ποιητὲς κοσμογονικῶν προπάντων ἐπῶν. Καὶ ἀξιολογεῖται ἄλλωστε ἡ δεύτερη αὐτὴ γνώση ὡς μὴ βέβαιη στὴν ἀλήθειά της, ἀλλὰ δεκτικὴ σφαλερότητας: αὐτὸ σημαίνει «ταῖς οὐκ ἔνι πίστις ἀληθείας» (1.30) — ἔκφραση μὲ ἀντιστοιχία ἐκδηλη πρὸς ἄλλη ἔκφραση ἐπίσης τοῦ Ποιήματος: «κόσμον ἐμῶν ἐπέων ἀπατηλὸν»

Ἡ στάση ὅμως τοῦ Παρμενίδου πρὸς τὴ δεύτερη αὐτὴ γνώση, τὴν ἀποτελεσμένη ἀπὸ «βροτῶν δόξας» (1.30), δὲν εἶναι ὀλωσδιόλου ἀπορριπτικὴ. Ὁ μέγας πρωτοεργὸς τῆς φιλοσοφίας, ὅσο καὶ ἂν ἐμμένει στὴν προσωπικὴ του ἀνακάλυψη τῆς ὄντολογικῆς «ὁδοῦ» πρὸς τὴ γνώση, τὴν αὐθεντικὴ, τῆς Ἀλήθειας, ὅμως δὲν ἀποστέργει ὀλωσδιόλου τὴν «κατὰ δόξαν» γνώση, μάλιστα καὶ προβαίνει στὴν ἔκθεση

τοι κατὰ δόξαν ἔφν τάδε καὶ νῦν ἔασι/καὶ μετέπειτ' ἀπὸ τοῦδε τελευτήσουσι τραφέντα» (19.1-2).

Τὸ γνωσιολογικὸ λοιπὸν αἶτημα «ὡς τὰ δοκοῦντα/χρῆν δοκίμως εἶναι διὰ παντὸς πάντα περῶντα» (1.31-32) προσφέρεται νὰ ἐρμηνευθεῖ ὀρθά, ἐφόσον ἀντιμετωπισθεῖ ὡς ἐνταγμένο στὴ δυαδικὴ αὐτὴ γνωσιολογία, τὴ βασισμένη στὴ διασημότερη ἀργότερα, μὲ τὴν υἱοθέτησίν της ἀπὸ τὸν Πλάτωνα, ἐδραία διάκριση «ἀληθείας» καὶ «δόξης», ἀλλὰ καὶ ὡς συναρτημένο μὲ τὴν προσπάθεια νὰ ἐξασφαλισθεῖ κάποιον κῦρος καὶ στὴν ἀπὸ «δόξας... βροτείας» συγκεκριμένη κοσμολογία —κάτι κρίσιμο ἄρα καὶ γιὰ τὴ γνωσιολογικὴ θεμελίωση τῆς Φυσικῆς πρώτιστα, εἴτε γενικὰ τῶν στηριγμένων στὴν ἐμπειρία ἐπιστημῶν.

Καὶ ἰδοὺ τώρα ἔκθεση τῆς ὀρθῆς ἐρμηνείας τῶν δύο ἐρμηνευτέων, δυσερμηνευτῶν ὅμως, στίχων 31 καὶ 32 τοῦ παρμενίδειου ἀποσπάσματος 1, καθὼς αὐτοὶ παρουσιάζονται ἤδη ὡς προορισμένοι κάπως νὰ γεφυρώσουν τὸ μεταξὺ «ἀληθείας» (1. 29) καὶ «δόξης» (1.30) γνωσιακὸ χάσμα, ὥστε δηλαδὴ καὶ τὰ περιεχόμενα τῆς «δόξης» νὰ ἀποκτήσουν κάτι ἀπὸ τὸ ὄντολογικὸ φέγγος τῆς «ἀληθείας».

Ἀνασυντάσσομε τὸ ἐρμηνευτέον χωρίο στὶς δύο λογικὰ δυνατὲς σειρὲς τῶν συστατικῶν του λέξεων: «ὡς χρῆν εἶναι δοκίμως τὰ δοκοῦντα, περῶντα πάντα διὰ παντὸς» εἴτε «ὡς τὰ δοκοῦντα χρῆν εἶναι περῶντα δοκίμως πάντα διὰ παντός».

Καὶ στὶς δύο αὐτὲς διαρθρώσεις τοῦ χωρίου, «τὰ δοκοῦντα», ὅχι ἄσχετα ὡς ἔννοια πρὸς τὰς «βροτῶν δόξας», σημαίνουν εἰδικώτερα: τὰ διάφορα θεωρήματα γιὰ τὰ φυσικὰ προπάντων φαινόμενα.

Στὴν πρώτη διάρθρωση τοῦ χωρίου, τὸ ἐπίρρημα «δοκίμως» ἀποτελεῖ προσδιορισμὸ τοῦ ἀπαρεμφάτου «εἶναι», ἐνῶ στὴν δεύτερη ἀποτελεῖ προσδιορισμὸ τῆς μετοχῆς «περῶντα». Στὴν πρώτη διάρθρωση, ἄρα, κύρια ἔκφραση ἀποτελεῖ τὸ «εἶναι δοκίμως», μὲ τὸ «περῶντα» ὡς μετοχὴ τροπικὴ ἢ ὑποθετικὴ· στὴ δεύτερη, ἀποτελεῖ κύρια ἔκφραση τὸ «εἶναι περῶντα δοκίμως».

Ἰδιαίτερο ἐρμηνευτικὸ πρόβλημα προκύπτει σχετικὰ μὲ τὸ «διὰ παντὸς» ἢ κάπως καὶ ἀπὸ τὸ «δοκίμως», ἀλλὰ τὸ καίριο ἐρμηνευτικὸ πρόβλημα προκύπτει ἀπὸ τὸ «περῶντα»⁹.

Καί, ὁμολογῶ, δὲν ἀποδέχομαι τὴν συνηθισμένη ἀπόδοση τῆς σημασίας τοῦ ρήματος «περᾶν» μὲ τὸ ρῆμα: διαπερνῶ (traverser, durchdringen)¹⁰. Πιστεύω

Τότε καὶ ἡ ἐρμηνευτέα ἔκφραση «τὰ πάντα περῶντα» σημαίνει: ἐὰν μόνο ἢ καθὼς μόνο ἐξηγοῦν τὰ πάντα. Καί, ὅπως ὑποκειμένου θέση ἔχει ἡ ἔκφραση «τὰ δοκοῦντα», ἡ ἐρμηνεία τοῦ χωρίου, ὁλόκληρου σχεδόν, ἐμφανίζεται ὡς ἐξῆς: τὰ συστατικά της κοσμολογίας θεωρήματα, («τὰ δοκοῦντα») πρέπει νὰ ἔχουν κῦρος διανθρώπινο («δοκίμως εἶναι»), ἂν μόνο ἢ καθὼς μόνο προσφέρονται γιὰ ἐξήγηση ὅλων τῶν ἀντίστοιχών τους χωροχρονικῶν φαινομένων («πάντα περῶντα»). εἴτε σύμφωνα μὲ τὴ δευτέρη διάρθρωση τοῦ χωρίου: τὰ συστατικά τῆς κοσμολογίας θεωρήματα («τὰ δοκοῦντα») πρέπει νὰ προσφέρονται γιὰ ἐξήγηση ἔγκυρη («εἶναι περῶντα δοκίμως») ὅλων τῶν ἀντίστοιχών τους χωροχρονικῶν φαινομένων («πάντα»). Καὶ στὶς δύο ἐκδοχὲς τὸ κύριο νόημα εἶναι τὸ ἴδιο: τὰ συστατικά της κοσμολογίας θεωρήματα ὑπόκεινται σὲ βάσανο γιὰ τὸ κῦρος τους καὶ ἡ βάσανός τους ἐπιτελεῖται μὲ τὴν ἐπαλήθευσή τους ἢ τὴ διάψευσή τους ἀπὸ τὴν ἐφαρμογή τους ἢ μὴ στὸ σύνολο τῶν ἀντίστοιχών τους χωροχρονικῶν φαινομένων.

Ἀλλὰ ἡ προκειμένη βάσανος ἐνέχει μεγαλύτερες ἀπαιτήσεις. Τὸ ἐρμηνευτέο χωρίο περιέχει καὶ τὴν ἔκφραση «διὰ παντός» («διὰ παντός πάντα περῶντα»). Καὶ πιστεύω, «διὰ παντός» σημαίνει: μὲ ὅποιο σύνδρομο φαινόμενο, δηλαδὴ σὲ κάθε συνάρτηση ἢ σὲ κάθε περίσταση¹¹. Ἄρα ὁλόκληρο τὸ χωρίο σημαίνει: τὰ συστατικά της κοσμολογίας θεωρήματα πρέπει νὰ ἔχουν διανθρώπινο κῦρος, ἂν μόνο ἢ καθὼς μόνο προσφέρονται γιὰ ἐξήγηση τοῦ κάθε ἀντίστοιχού τους χωροχρονικοῦ φαινομένου σὲ ὅποια συνάρτησή του ἢ σὲ κάθε περίσταση· εἴτε πρέπει τὰ συστατικά της κοσμολογίας θεωρήματα νὰ προσφέρονται γιὰ ἔγκυρη ἐξήγηση τοῦ κάθε ἀντίστοιχού τους χωροχρονικοῦ φαινομένου σὲ ὅποια συνάρτησή του ἢ σὲ κάθε περίσταση.

Ἡ αὐστηρὴ αὐτὴ βάσανος τοῦ κύρους τῶν διαφορῶν θεωρημάτων γιὰ τὰ χωροχρονικά φαινόμενα — δίχως ἀναφορὰ μᾶλλον καὶ στὰ μαθηματικά νοήματα — προδιαγράφει μεταγενέστερες γνωσιολογικὲς ἢ καὶ εἰδικώτερες ἐπιστημολογικὲς διδασκαλίες. Ἰδιαίτερα συγγενεὺει πρὸς αὐτὴν ὅ,τι φέρεται νὰ ἐννοεῖ ὁ Καρνεάδης, ὁ διάσημος αὐτὸς ἐκπρόσωπος τῆς Μέσης Ἀκαδημίας, μὲ τὴν ἔκφραση «διεξωδευμένη φαντασία»¹².

Ἡ φιλοσοφία τοῦ Παρμενίδου, ἐκφρασμένη μὲ βαθυνότητες ἢ καὶ δυσερμήνευτες ἐκφράσεις, εἶχε ἀρχαιόθεν προκαλέσει κρίσιμες παρερμηνεῖες της, ὥστε καὶ νὰ καταλογισθεῖ σ' αὐτὸν μονισμός, ἄκρατος, ἀναιρετικὸς τῶν συστατικῶν της πραγματικότητας. Κατὰ Κολώτην π.χ., σὰν νὰ μὴν ἀναγνώριζε ὁ Παρμενίδης, ὅτι ὑπάρχουν καν «πῦρ» καὶ «ὔδωρ» ἢ καὶ «πόλεις... ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ». Ὁ Πλούταρχος, στὸ ἔργο του «Πρὸς Κολώτην» (13, 111

διαστρεβλώνει τὴ φιλοσοφικὴ διδασκαλία τοῦ Παρμενίδου. Καὶ διαβεβαιώνει ἀκόμη ὁ Πλούταρχος, ὅτι ὁ μέγας Ἑλεάτης «καὶ Πλάτωνος καὶ Σωκράτους ἔτι πρότερος συνεῖδεν, ὡς ἔχει τι δοξαστὸν ἢ φύσις, ἔχει δὲ καὶ νοητὸν» καὶ «ἀναιρεῖ μὲν οὐδετέραν φύσιν, ἐκάτερα δ' ἀποδιδούς τὸ προσήκον».

Ἐμεῖς σήμερα, δηλαδὴ καὶ ἀπὸ τῆ σημερινῆ σκοπιᾶ τῆς Ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας, διαπιστώνομε ὅτι κατόρθωμα τοῦ Παρμενίδου ὑπῆρξε ἡ θεμελίωση ἐσαεὶ τῆς ὄντολογίας, ἀλλὰ καὶ τῆς γνωσιολογίας.

Πρὶν ἀπὸ τὸν Παρμενίδη, ὁ Κολοφώνιος Ξενοφάνης, κάτοικος ὁμῶς τῆς Ἑλέας στὴν ὥριμη περίοδο τῆς ζωῆς του, ὑπῆρξε ὁ πρῶτος κριτικὸς φιλόσοφος, καθὼς εἶχε τηρήσει κριτικὴ στάση ὅχι ἀπλῶς ἀντικρὺ στὰ φαινόμενα τοῦ κόσμου, ὅπως ἤδη πρὶν ἀπ' αὐτὸν οἱ «φυσιολόγοι» τῆς Μιλήτου, ἀλλὰ καὶ ἀντικρὺ στὴν ἴδια τὴ γνώση, ὥστε μάλιστα καὶ νὰ διακηρύχνη γνωσιολογικὸ ὑποκειμενισμό: «δόκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται» (34.4).

Ὁ Παρμενίδης ὁμῶς, καθ' ὑπέρβαση καὶ τῆς ξενοφάνειας διδασκαλίας, θέσπισε τὸν ἐπιβλημένο ἀπὸ τὴν οὐσία τῶν σχέσεων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου γνωσιολογικὸ δυαδισμό, τὸν ἐκφρασμένο μὲ τις δύο καίριες λέξεις «ἀλήθεια» καὶ «δόξα»: διακαθόρισε τὴ γνωσιακὴ ἀξία καὶ τῆς «ἀλήθειας» καὶ τῆς «δόξης», ἀλλὰ καὶ τοὺς ὅρους τῆς δυνατότητας γιὰ κάποια προσέγγιση μεταξύ τους· ἐπέτυχε δηλαδὴ νὰ διακρίνει, ποῦ καὶ πῶς ὑπάρχει γνώση ἀπόλυτη, ἀλλὰ καὶ ποῦ καὶ πῶς ὑπάρχει γνώση μὲ ἀμφισβητήσιμο κῦρος, καθὼς συνδύασε καὶ ἀντιπαράθεσε τὴν αὐτόθετη καὶ ἀκατάλυτη γνώση, τὴ σύμφυτη μὲ τὴ θεμελίωση τῆς φιλοσοφίας ὡς ὄντολογίας — ἀπαραίτητη γιὰ τὴ θεμελίωση καὶ τῶν ἄλλων διάφορων γνώσεων —, καὶ τὴν ἑτερόθετη καὶ ὅχι ὀριστικὴ γνώση, τὴν στηριγμένη στὴν ἐμπειρία, τὴν καὶ συστατικὴ τῆς κοσμολογίας ἢ καὶ τῶν εἰδικῶν ἐπιστημῶν, πλὴν ἴσως τῶν μαθηματικῶν.

Ἡ σημερινὴ φιλοσοφία ὡς ὄντολογία καὶ ἡ σημερινὴ ἐπίσης ἐπιστημολογία, στὶς πιὸ ἀξίες τουλάχιστον προβάσεις τους, δὲν ξεφεύγουν ἀπὸ τὴ διπλὴ αὐτὴ πνευματικὴ τροχιά, τὴ χαραγμένη πρὶν εἴκοσι πέντε σχεδὸν αἰῶνες ἀπὸ τὸν βαθυνούστατο πρόδρομο τοῦ Πλάτωνος. Καὶ σήμερα οἱ φιλόσοφοι ὡς πρῶτιστο μάθημα ἔχουν «Ἀληθείης εὐκυκλέος ἀτρεμές ἦτορ». Καὶ σήμερα, ἐπίσης τῶν ἐ

ἀδιανόητο δίχως τὴν προηγούμενη ὄντολογικὴ θεμελίωση μὲ τὴν ὁποίαν ὄν καὶ μὴ ὄν ἀναδεικνύονται δεδομένα μὴ ἀναγώγιμα εἰς ἄλληλα· *δεύτερον*, ὅτι ἢ ἀπὸ τοῦ Παρμενίδου μέχρι τοῦ Πλάτωνος μετάβαση εἶναι ὁμαλή, ἀφοῦ, κατὰ τὴν ἔκφραση τοῦ Kirk, ὁλόκληρη ἢ μετὰ τὸν Παρμενίδην διανόηση ἐξηγτηλήθη στὴν ἐρμηνεία τῶν θέσεών του· *τρίτον*, ὅτι στὸ ὄψιμο ἔργο τοῦ Πλάτωνος καταβάλλεται προσπάθεια ὄν καὶ μὴ ὄν νὰ ληφθοῦν ὡς οἱ ἐξωτερικοὶ ὅροι μιᾶς σειρᾶς, ὥστε ἢ μετὰ τὴν ὄντολογικὴ ἀπόσταση νὰ καλυφθῇ διὰ τῆς μαθηματικῆς παρεμβολῆς δύο ἐνδιαμέσων ὅρων, τοῦ εἶναι τοῦ μὴ ὄντος καὶ τοῦ μὴ εἶναι τοῦ ὄντος, ἀποκαθισταμένης, μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, μιᾶς οἴονεϊ συνεχείας· *τέταρτον*, ὅτι ἢ ὀριζόντια αὐτὴ πλατωνικὴ διαβάθμιση ἀποβαίνει κατακόρυφη καὶ τάξεως ἱεραρχικῆς παρὰ Πλωτίνω, ὅπου οἱ διακριθέντες ὅροι λαμβάνονται ὡς ὑποστάσεις, καὶ ὅπου τὸ παντελῶς μὴ ὄν ὀνομάζεται ὕλη· καί, *πέμπτον*, ὅτι, ἔστω καὶ ὡς μονισμός, ἢ παρμενίδειος ὄντολογία νοεῖται μονάχα μονισμὸς λειτουργῶν ἐντὸς ἑνὸς στηρίζοντος αὐτὸν δυϊστικοῦ βάρους.